اقبال اکادمی پاکستان ○ لاہور

پس چہ باید کرد اَے اقوامِ شرق

دا منظوم پنجابی ترجمہ

اقوامِ شرق دا وچار

○

ڈاکٹر احمد حسین قریشی قلعہ داری

◎

اِقبال اکادمی پاکِستان ○ لاہور

ناشر: ڈاکٹر وحید قریشی
ڈائریکٹر، اقبال اکادمی لاہور

اشاعت اول: ۱۹۹۴ء
تعداد اشاعت: ۵۰۰
قیمت: ۳۵ روپے

مطبع
میسرز سعادت آرٹ پریس،
ایبٹ روڈ، لاہور

فہرست مضامین

دیباچہ ۵
۱- مترجم دی گل ۹
۲- کتاب دے پڑھن والیاں دے ناں ۱۱
۳- تمہید ۱۳
۴- جگ چمکانے والے سورج دے نال گلاں ۱۷
۵- کلیمی حکمت ۱۹
۶- فرعونی حکمت ۲۳
۷- لا الٰہ الا اللہ ۲۷
۸- فقر دیاں شاناں ۳۱
۹- رب دا آزاد بندہ ۴۱
۱۰- شریعت دے بھیت ۴۵
۱۱- ہندیاں دے دو پھیڑتے رونا ۵۱
۱۲- حال دیاں سیاستاں ۵۵
۱۳- امتِ عربیہ نال کجھ گلاں ۶۱
۱۴- دسو مشرق والیو لوکو ہن کیہڑی گل کریئے ۶۷
۱۵- حضور رسالت مآب اگے عرضاں ۷۵

دیباچہ

ڈاکٹر احمد حسین قلعداری داناں پنجابی ادب نال دل چسپی رکھن والیاں واسطے ویراناں نیئں تے اوہناں دا تِن زباناں وچ ایم اے ہونا تے دو وچ پی ایچ ڈی ہونا. اوہناں دے مشرقی علماں بارے جانکار ہون دا اِک اُگھڑواں ثبوت اے۔ قلعداری صاحب نے پنجابی ادب دے بارے وی بہت کجھ لکھیا اے تے بڑے کھوج کھوجے نیں۔ پنجابی، اردو، فارسی تے عربی وچ شاعری وی کیتی اے تے تاریخ گوئی دے منڈے جار ہے فن دی زندہ نشانی نیں۔

علامہ اقبال دے فارسی کلام نوں پنجابی وچ ڈھالنا وی اوہناں دی طبیعت دا اِک نکھیڑواں رنگ اے۔ اوہناں ۱۹۷۶ء وچ مسافر تے اسرار خودی دا پنجابی نظم وچ ترجمہ کیتا تے گلشن راز جدید تے بندگی نامہ نوں پنجابی نظم وچ ۱۹۸۴ء وچ ڈھالیا، تے ہُن "پس چہ باید کرد اے اقوام شرق" نوں پنجابی نظم وچ پنجابی نال تے علامہ صاحب نال پیار رکھن والیاں دی جھولی پا رہے نیں۔

حالات دی ستم ظریفی اے کہ جس ملک دی سرکاری زبان صدیاں توں فارسی چلی آ رہی سی اج اوس دے کالجاں سکولاں تے یونیورسٹیاں وچ فارسی پڑھن والیاں دی تعداد دنوں دن گھٹدی جا رہی اے تے ایسے کر کے میرے خیال وچ ایہ ضروری ہوندا جا رہیا اے جے علامہ اقبال دیاں فارسی شعراں نوں مقامی زباناں وچ ڈھال کے لوکاں واسطے اوہناں دے شعراں نوں تے شعراں وچ چھپی ہوئی سوچ نوں سمجھن تے جانن وچ آسانی پیدا کیتی جاوے تے ایسے نوں قلعداری صاحب نے

پاکستان اقبال اکیڈمی دا ایہہ اُدم اس قابل اے جے اوس نوں سراہیا جائے۔

ایس مثنوی دا ترجمہ اج توں دس کُو سال پہلاں اِک ہور سجن (منظور شاہ) دی کیتا سی تے اوہ ترجمہ بزم اقبال ولوں چھاپے چڑھیا سی۔ پر ایڈے وڈے صوبے وچ اک دو ترجمے کسے شمار قطار وچ نیئں آوندے تے ضرورت سی جے ایس مثنوی وچ دیاں سوچاں نوں فیر کے پنجابیاں اگے پیش کیتا جائے تاں جے صوبہ پنجاب دے وسنیکاں نوں چیتے آوے جے مشرقی مُلکاں بارے جنہاں توں علامہ صاحب دی مراد زیادہ تر مسلمان ملک ای سن علامہ صاحب کی سوچیا سی تے کی مَتّاں دِتیاں سن۔ کیوں جے مَت ای بندیاں نوں سدھے راہ پا سکدی اے تے ایس نوں کہندے نیں جے "سو سیانے اِکو مت"۔

"مترجم دی گل" دے سرناویں ہیٹھاں قلعداری صاحب آپوں دی گل نوں ایس طرح ای ٹور ریا اے جے اسلامی دنیا دے حال احوال ویکھ کے بڑے چر توں دل وچ خواہش سی جے لوکاں دی راہنمائی لئی کجھ لکھیا جائے جدھے توں شاید ایہہ ہوئی ماری ملت فیر اپنے راہ پدھرے کرئے تے دنیا دیاں قوماں وچ فیر اک واری اپنا سر اُچّا کر کے رہن دے ڈھنگ سکھ جائے۔

ترجمے بارے وی اوہناں اپنا روّیہ ظاہر کیتا اے جے علامہ اقبال ہوراں دے فارسی شعراں دا پنجابی شعراں وچ ترجمہ کر دیاں "لفظاں دی رعایت مدنظر نہیں رکھی گئی۔ کلام دا مفہوم پنجابی زبان وچ بیان کرن دی کوشش کیتی گئی اے۔ ہر زبان دا اپنا اِک لہجہ تے اپنے محاورے ہوندے نیں، لفظ دا لفظ نال ترجمہ معنے اکھواندا اے ترجمہ نیئں ہوندا۔ ایس واسطے کلام دا مفہوم مدنظر اے معنی نیئں"۔

اپنے ایس اصول نوں قریشی ہوراں کتھوں تک نبھایا اے ایس دا اندازہ پڑھن والیاں نوں آپ ای پڑھن توں بعد پتہ لگ جائے گا۔ میں اوہناں دے ترجمے وچوں کجھ مثالاں پیش کرناں۔

"کتاب پڑھن والیاں دے ناں" ہیٹھاں دے دو شعر ویکھو ے

عشق دے ملکوں تازہ فوج لیاواں کرے چڑھائی
پاک حرم دل ڈھاوا کر کے آئے عقلاں والے
دنیا دار نہ جانن ہر گز اصل حقیقت ایہدی!
جہل دی چادر بُہتی سوہنی سجدی عقل دوالے

ایسے طرح "تمہید" ٹُھلے دے شعر اِنج شروع ہوندے نیں ے

رومی پیر اوہ مرشد میرا جس اندر رشنائی
عشق تے مستی وی رب دتی ہے جس نوں اگوائی
منزل جس دی اسماناں دے تاریاں نالوں اُچی
خیمے اوہدے وچ رکاب ہے کہکشاں دی سُچی
سینا اس دا لشکاں مارے جس وچ نور قرآنی
جم دا جام ہووے شرمندہ تک اوہدی تابانی

ایس نوں اگلے سرناویں دے ناں ایں۔ "چمک چمکاون والے سورج دے
نال گلاں"۔ ایس نوں قریشی صاحب ایس طرح ٹور دے نیں ے

اے شاہ چڑھدیوں چڑھنے والے اے سورج نورانی
ہر ذرے نوں جگ دے اندر توں دتی تابانی!
سوز سرور ترا پیا دسے اندر کل وجوداں
ہر پوشیدہ شے وچ تیرے پاروں ذوق نموداں!

"حکمت کلیمی" والی گل نوں اوہناں ایس طرح بیان کرن دا منڈھ بدھا اے ے

جدوں نبوت حق دی، کوئی کدھرے گل سُناوے
بندہ اوہدا بادشاہی نوں ٹھڈے مار اُڈاوے

اوہدیاں وِچ لگا ہوواں شاہی محل پرانے کھولے
غیراں دے او حکم نہ منّے غیرت اوہدی بولے

ایس آخری مصرعے توں ترجمے دی اک ایہہ خوبی وی سامنے آوندی اے

اِک پینڈو رہتل نال تعلق رکھن پاروں مترجم نے تھاں تھاں پنجابی دیاں اوہ ترکیباں ورتیاں نے اوہ محاورے استعمال کیتے نے جیہڑے اجے شہریاں لئی اوپرے نیئں جویں "غیرت اوہدی بولے" "بہٹھے" "بڈھے ٹھیرے"۔ ایسے طرح "بندگان آب وگل" دا ترجمہ "مٹی دے متانے" وی مینوں بڑا پسند آیا اے تے "دادہ اند" نوں "خاص جنابوں ، دے کے" وِچ ڈھالنا وی میتوں امید اے جے ۔ ۔ ۔ اِک مفید اضافہ۔

شریف کنجاہی

مُترجم دی گل

اسلامی دنیا دے حال احوال دیکھ کے بڑے چرتوں دل وچہ خواہش سی جے اہناں لوکاں دی رہنمائی لئی کجھ لکھیا جاوے جو پڑھ کے توں شاید ایہہ موئی ماری ملت فیر اپنے راہ سدھرے پدھرے کرلئے تے دنیا دیاں قوماں وچ فیر اک واری اپنا سر اُچا کر کے رہن سہن دے ڈھنگ سکھ جائے۔

دل دی ایہہ آس دل وچہ ای رہی تے ہمتاں جواب دے گیاں بڑیاں ڈوہنگیاں سوچاں وچہ ساں، اچن چیت خیال آیا جے ایہو جیہے کجھ حال احوال حضرت علامہ ڈاکٹر سر محمد اقبال رحمہ اللہ ہوراں دی کسے سمے دیکھے تے لوکاں نوں غفلت توں جگان لئی اک مثنوی "پس چہ باید کرد اے اقوام شرق" لکھی۔ میں سوچیا کیوں نہ اہدا ای پنجابی عام لوکاں دی زبان وچہ سوہنا تے ستھرا ترجمہ کر دتا جائے۔

رب دا کرن ہویا تے اج مورخہ ۲۴ اگست ۱۹۸۶ء نوں اتوار دے دن ڈیگر ویلے چھٹیاں دناں وچہ ایہہ ترجمہ مکمل ہویا

تے دِل دی آس پوری ہوئی۔

ایہہ ترجمہ علامہ سر محمد اقبال ہوراں دے فارسی شعراں دا پنجابی شعراں وِچ کیتا گیا اے۔ لفظاں دی رعایت مدنظر نہیں رکھی گئی۔ کلام دا مفہوم پنجابی زبان وِچ بیان کرن دی کوشش کیتی گئی اے۔ ہر زبان دا اپنا اک لہجہ تے اپنے محاورے ہوندے نے لفظ دا لفظ نال ترجمہ معنے اکھواندا اے ترجمہ نہیں ہوندا۔ ایس واسطے کلام دا مفہوم مدنظر اے معنی نہیں۔ ایس واسطے ایہہ ترجمہ کوئی لغت دی کتاب نہ سمجھا جائے۔

احمد حسین احمد

۲۷ر اگست ۱۹۸۶ء - گجرات

کتاب پڑھن والیاں دے ناں

عشق دے ملکوں تازہ فوج لیاواں کرے چڑھائی
پاک حرم وَل دھاوا کر کے آئے عقلاں والے

دنیا دار نہ جانن ہرگز اصل حقیقت ایہدی
جہل دی چادر بہتی سوہنی سجدی عقل دوالے

میں اس جہل سببوں پہتا اوس اوچیری تھاویں،
عقل طواف کرے اس گھر دا عین سعادت بھالے

ایہہ گل چھڈ حساب کتاب خرد دا ناہیں کوئی!
مومن بندے دی اکھ نری قیامت ہر ہر حالے

تمہید

۱.

رومی پیر اده مرشد میرا جس اندر رشنائی
عشق تے مستی دی رب دتی ہے جنوں اگوائی
منزل جس دی آسماناں دے تاریاں توں وی اُچی
خیمے اوہدے وچہ طناب ہر کہکشاں دی سچی
سینہ اس دا لشکاں مارے جس وچہ نور قرآنی
جم دا جام ہوئے شرمندہ تک اودھی تابانی
نے نواز اس پاک نژاد دے سچے سخن الائے
فیر اوہنے نے دل میرے اندر شور سچیرے پائے
اکھے جاناں نے ہن پا لئے ہین اسرار الٰہی
مشرق والے جاگ پئے نے چھڈ دتی گھونگھای
اہناں اندر اٹھ کے جذبے نویں نروئے آئے
چنڑ دے گلیں گلانویں اپنے اہناں توڑ وکھائے
کی کرتوت وکھائیے آکے اندر نگی داناوائی
تیرے باہجہ نہ جانے کوئی ایہہ دھپاں چھاواں

ابراہیم خلیل اللہ دے وانگوں بن مستانہ
دیلا آکھے ہر پرانا ڈھاہ دے نوں بت خانہ
سچے جذبے پا دلاں وچہ جگ وچہ قوماں جیون
احمق لوک اہنوں جہل آکھن عقلوں خالی تھیون
کوئی قوم نہ بیٹھ آسماناں ہے اجیہی آئی !
جنہے من دے پہل بغیروں عزت ہووے پائی
مومن عزم توکل پادں جگ وچہ تاہر تھیوے
جو ایہہ گرُ نہ جانے کافر دنیا دا رسد بوے
چنگے مندے کم وی ساری ٹھیک حقیقت جانے
اک چھاتی دے نال ادھیڑے جگ دے تانے بانے
پہاڑ ایہدے راہ اندر آکے بن جاندے نے رائی
ہووے اوہنے بجل وچہ قیامت اک چھپائی
آپی میرے مے خانے توں دو گھٹ یار پیارے
چھڈ پرانے طور طریقے ٹور نویں کم سارے
باگے دے وچہ خوشبو وانگوں اوہلے رہ توں یارا
رنگاں راگاں دے وچہ رہ کے رنگوں کریں کنارا
تیرا ایہہ زمانہ دل دے بھیت ذرا نہ جانے
دین اہدا غیر اللہ والی ہر حب ٹھیک پچھانے

فلسفیاں نوں وی ایہدی سمجھ نہ کوئی آئی
فکر اہناں نے اپنی مٹی پانی وچ کھپائی

دل دے نوروں اکھاں دے وچ نہ پائی رشنائی
ایہو ڈِٹھا جگ وچ ہر شے پیلی نیلی آئی

واہ اوہ مرد خدا دا جیہڑا دل کدھرے نہ لائے
غیر اللہ دے پھندن سارے تن توں توڑ مکائے

شیراں دے دل کویں دلیری سمجھ نہ مجھاں گانواں
دگ شیراں دی شیر پچھانن تینوں کھول سناواں

سفلیاں توں نہ کھہ اپنا حقہ پانی وکھرا بھائی
بھانویں دم تے بنے وی ہووے کول اہناں دے شاہی

یوسف ساڈے نوں جے کوئی گرگ اٹھا لے جاوے
بہتر ہے جے نامرداں دے ہتھ ای وک کے آوے

دنیا دار ایہہ گل نہ سمجھن نہ ایہہ راز پچھانن
ریشم دی کی قیمت بورے اُننے والے جانن

عجمی کسے نے کیڈا ای سوہنا ہے سی شعر سنایا
بھیدیاں تاثیراں نے میدا لوں لوں سی گرمایا

"نالہ عاشق دا لوکاں دے کناں وچ انج آوے
جیویں کوئی بانگ مسلماناں دی یورپ وچ سناوے" (شاعر عجمی)

دین سیاست دے اک واری فیر سنا دے معنے
اہلِ حق نوں فیر سنا دے ایہہ دو نکتے گہنے
غم کھائیں پر غم دنداراں کولوں کجھ نہ کھائیں
دا کنے لوکی غم کھاندے نے جاتک دودھ ملائیں
خرقہ موہنڈے درویشاں دے بھار دسیند ابھارا
توں صبا دے وانگوں پھل توں لے خوشبوئی یارا
توں اک شوہ سمندر جنگل بیلے دل کر دکھاوے
جے شبنم ایں تاں پھلاں دے چہرے حصو کھاوے
حق دے راز خدا دیاں بندیاں توں پوشیدہ ناہیں
روح مومن دی کس نوں آکھن ہے معلوم تد ناہیں
قطرہ شبنم دا جس ویلے اپنی شان وکھاوے
اپنا عقدہ اوہ کسے دے ہتھوں کدن کھلاوے
راز خودی دا پا کے اپنے دل اندر رہیہ جاوے
اسماناں دی خلوت وچوں ڈیرا ڈنڈا جاوے
دریاواں دی جانب اوہنے کدی نہ جھاتی پائی
اپنی ذات سیپی اندر اوہنے کدی نہ چھپائی
صبح سویرے دی بکل چوں ٹپ کے باہر آوے
نورس غنچے دے منہ اوتے آ اوہ پاوے

جگ چمکانے والے سورج دے نال گلاں

اے شاہ چڑھیوں چڑھنے والے اے سورج نورانی
ہر ذرے نوں جگ دے اندر توں دتی تابانی
سوز سرود ترا پیا دسے اندر کل وجوداں
ہر پوشیدہ شے وچ تیرے پاروں ذوق نموداں
دست کلیمی نالوں ودھ کے چمکاں ماری جاویں
تیری سونے دی بیڑی وچ چاندی دے دریاویں
تیرے پرتوتوں چن چمکے چھناں نوں رشنائی
پتھر دے دل اندر موتی چمک تیرے توں پائی
نرگس دے پھل اپنے اوتوں پردے پاڑ وگاون
تاں تیری رشنائی کولوں بخت نصیبے پاون
خوش آیوں توں لے آیا ایں میریاں آس مراداں
ہر رکھ تے توں سنیاں والیاں تازہ کیتیاں یاداں
توں آساں دا چڑھدا سورج میں دن ڈھلیا ہویا
دیوا بال میرے دل اندر جاگ پوے دل مویا
میری موئی مٹی تاں توں نورو نور بنائیں
اپنیاں لشکاں اندر مینوں نال پیار چھپاویں

تاں مشرق دیاں کالیاں راتاں دی نکلن دن چاہڑاں
مشرق دے حرماں دے دل روشن کراں اگاڑاں
میرے نغمیوں ہون بنھیٹے ٹھیٹھ پنے دے حامی
نویں دہاڑے آون رہے نہ کجھ اہناں وچ خامی
ساڈی سوچ آزاد ہو جاوے افرنگی تدبیر دی
نویں بہار وکھاواں اپنے نغمیاں دی تاثیر دی
ذکر الٰہی نال ای ساہواں اندر گرمی آوے
بس پاکیزہ فکر سببوں آزادی من بھاوے
قوم کسے دی سوچ اندر جاں ہووے بھیڑ نمایاں
خالص سونا کھوٹا سکہ بن جاندا ہتھ لایاں
سینیاں دے وچ مر جاندا اے قلب سلیم اہناں دا
بس دھارا کہڑا دسیوے منزل دل نہ جاندا
جگ دے اندر حرب ضرب دی اوہ کجھ قدر نہ جانے
اکھ اوہدی سکھیا اپنے وچ جیون ٹھیک پچھانے
اوہدے دریاواں دے اندر کدی نہ اٹھن موجاں
مٹی دے وچ اوہدے موتی رلدے پان نہ سوجھاں
سب نوں پہلاں سوچ اپنی دی چنگی میل گوانی
مڑ تعمیر فکر دی کرنے وچ آوے آسانی

حِکمتِ کلیمی

جلدوں نبوت حق دی کوئی کدھرے گل سُناوے
بندہ اوہدا بادشاہی نوں ٹھڈے مار اُڈاوے
اوہدیاں وچ نگاہاں شاہی محل پرانے کھولے
غیراں دے اوہ حکم نہ منے غیرت اوہدی بولے
اوہدی صحبت ہر کچے کوڑے دل وچہ پکیاں پاوے
اوہ دنیا وچ اک نواں ای رولا آن وکھاوے
آکھے راہ خدا دا سدھا حرص ہوس توں خالی
نہ پابند کسے دا ہوندا حق دا بندہ عالی
اوہدے ونڈروں شاخ انگوراں وچہ ہوون چنگیاڑے
اوہدے پاروں مٹھ بھرے مٹی وچہ ہوون لشکارے
اوہ قرآن دا سچا معنی اوہ جبریل کہاندا
فطرۃ اللہ دا اوہ حامی جگ اندر بن جاندا
اوہدی حکمت ودھ کے دسدی عقلوں تے تدبیروں
امرت اک نرالی اٹھے اس دے پاک ضمیروں

اوہ شہنشاہ لوڑ نہ اوہنوں تختاں تاجاں والی
اوہنوں لوڑ نہ فوجاں دی نہ لوڑ خزاناں والی
اوہدی اک نگاہ خزاں نوں باغ بہار بناوے
مُکّے دی تلچھٹ وچ تلخی دُدھ شرابوں آوے
اوہدی آہ فجر ویلے دی جیون روپ سنوارے
اوہدی صبح سہانی اندر رحمت دے لشکارے
اوہدے زور طوفاناں وانگوں بحر و بر تے چھاندے
اوہدی اک نگاہ نے جگ وچہ نویں پیام لیاندے
حق دا حکم سناوے دل وچہ خوف ذرا نہ کھاوے
آدم دے اوہ سینے اندر دل دا زور وکھاوے
دے تسلیم و رضا دا جذبہ ہر بندے دے تائیں
دیوے وانگوں اوہدیاں روشن دسن پاک ادائیں
سمجھ نہ آوے اوہ دنیا وچہ کی جادو کرجاندا
اینویں دسدا روح نویں اک جسماں دے وچہ پاندا
اوہدی صحبت مٹی تائیں موتی کرہ دکھلاوے
حکمت اوہدی خالی جیباں نال زراں بھر جاوے
ہر عاجز در ماندے نوں اوہ کہے اٹھ او شیر جوانا
پہن کے دوروگا توں ایتھے ہر معبود پرانا

توں مولا دا بندہ بن جا چھڈ افسوس پرانے

کہہ رب اعلیٰ اولیٰ ساڈا اوہدے حکم سہانے

جے کر لوڑ فقر دی ہووے سکھ بھکھ وچ خوش رہنا

چنگا نہیں ہر حالے اندر دولت مال تے گہنا

نہ چاندی نہ سونا رکھے عزت پائے بندہ

صدق اخلاص نیازوں سوزوں دردوں حال اے چنگا

اے زندہ دل بندے چھڈ دے توں شاہاں ول پھیرے

اپنا آپ سنبھال نہ پھر دے محلاں گرد چوگیرے

اپنے خاص مقاموں ہٹ کے توں اے حال ونجایا

چھڈ عقاباں دی جا لالاں دی تھاں ڈیرا لایا

باگاں وچ جناور اچی تھاؤں کرن بسیرا

اپنی مرضی نال اوہ لاندے جتھے چاہندے ڈیرا

تیری فکر آسماناں اچی توں ہر شے توں اچا

کھٹ جناوراں توں توں ہویوں چھڈ کے رستہ سچا

توں آسمان نویں خود اپنے آپ بنا وکھائیں

اپنی مرضی نال توں جیویں اپنا جگ وسائیں

حق دی جدوں رضا دے اندر اوہ فنا ہو جاندا

حق دی آپ قضا اوہ مومن خود بندہ اکھواندا

چہاریں پاسے ایس فضا دے ایس تھانظری آندے
ایہدی پاک ضمیر دل باہر آکے شان دکھاندے
حق دی عین رضا وچ مرجا وڈ وڈیریاں وانگوں
سیپی وچوں اپنا موتی ظاہر کر اس سانگوں
اُٹھاں مٹی دی اس دنیا اندر کھور ہنیرے
نور اپنے توں اکھ اپنی کر روشن ساتھی میرے
جد تک توں جلال اوہدے توں نہ پائیں دا حصہ
چھڈ جمال اوہدے توں پاون والا اپنا قصہ
اپنی پہلی چڑھتل تے ہے قاھر عشق کہاندا
ایہہ اُتلی پوہڑی چڑھ کے ہے دلبر بن جاندا
مومن اوہو جو کمال وجودوں پاندا جائے
اوہ وجود اے باقی سب کچھ نری نمود کہائے
جد اوہ لا الٰہ دا نعرہ دنیا دے وچ لائے
چن سورج دیاں چالاں نوں اوہ مرضی وچ لیائے

حکمتِ فرعونی

رب دیاں بندیاں دی مَیں حکمت ساری کھول سنائی
بے دیناں دی حکمت دساں ہن واری ایہہ آئی
اہناں بے دیناں دی حکمت مکر فریب وکھانا
تن سنوارن دل ای رہنا من دل چہات نہ پانا
دینی پاک اصولاں توں اوہ جو آزاد ہو جائے
ذوقوں شوقوں نفع نہ پائے حس اوہدی مر جاتے
اوہدیاں چالاں پاروں لکھے جگ وچ مکتب خانے
تاں جے وڈیاں دی مرضی نوں ملن بن بن کالمے ؟
شیخ الملت کڈھ حدیثاں اہناں کان لکیا
جیوں آقا دی مرضی ہووے اونوں شرح سنائے
جے قوماں دے اس پاروں ہو گئے لیراں لیراں
باہجھ کلیمی کم آون ہن ایتھے تدبیراں
میں اس ملت دے دکھ رو واں جو غیراں دل جا ہجے
اپنی آپ خرابی لوڑے غیراں شان ودھائے

علموں ہنروں دنیا اندر ودھ کے نظری آوے
ایہہ اپنا آپ نہ جانے اپنا آپ گنواوے
حق دا نقش نگینیں اپنی توں صاف مٹایا ایہنے
سدھراں جمیاں جم جم مویاں اندر اس دے سینے
غیرت مند اولاد نصیباں وچ نہ ایہدے ہوئی؟
تن اوہلے وچ جان ایہدی جیوں لاش قبر وچ کوئی
شرم حیاؤں بے گانے سب ایہدے بڈھے ٹھیرے
رناں وانگ جواں ایہدے سب تن سنوارن جیہڑے
ایہناں دے دل ڈیرا لایا کچیاں پلیاں آساں
بطناں ماواں دے وچہ مردے جمن عاماں خاصاں
ایہدیاں نوہاں دھیاں بھاتھیاں وچہ زلفاں دیاں پھاہیاں
اکھاں شوخ نمائش ساری بریاں رسماں پائیاں
بن ٹھن کے ایہہ تھائیں تھائیں دل موہون دل لاون
ابرو مثل دو تیغے خنجر سر راہیاں دے لاہون
چاندی وانگ اوہ لشکن باہواں عیش نظر نوں بھاندی
موجاں دے وچہ مچھی وانگوں آ جھی ھرلاندی
ایہدی ملت دے ساہ اندر نہ اٹھن چنگیاڑے
شام سیاہ دے وانگ ایہناں دے صبح سویر نظارے

ہر ویلے پئی ڈھونڈے جگت تے ساز سامان نروئے
فکر معاشاں اندر دوڑے موتوں ڈردی روئے
منعم سب بخیل اہناں دے عیشاں دے وچ رہندے
مغزوں خالی تن پرستی اندر ہر دکھ سہندے
معبوداں ہتھ قوت ہمت سب اہناں دی آئی
دین ایمان گنوایا جگ وچ ایہو عزت پائی
اج دی حد توں باہر نہ آوے نہ کجھ عزت پائی
کل دی فکر ذرا نہ کیتی رہندی وچ ٹھٹھیائی
دفتر وڈّو ڈیریاں دے سب بغلاں ہیٹھ دبائے
رب اہناں دے عملاں کولوں عزت نال بچائے
دین اہناں دا دنیا اندر غیراں نال یرانہ
پاک حرم دیاں اٹاں لاکے چنیا نے بت خانہ
رونا آوے اس ملت تے جو حق توں ہٹ جائے
مویاں وی نہ مرجانے دا بھیت سمجھ وچ پائے

لَا اِلٰہَ اِلَّا اللہ

مَیں گل کھول سناواں ایتھے صاحب حالاں والی
قوماں نوں لَا صفت جلالی اِلَّا شان جمالی
لَا تے اِلَّا نال جہاں دِچ جے کوئی جیون پاوے
لَا تے اِلَّا ہر مشکل دی کُنجی نظری آوے
ایہہ دونویں گُن کُن فیکون دی ہے تقدیر نہانی
حرکت لَا سکون اِلَّا وِچ دسدی خاص نشانی
جد تک لَا اِلٰہ دیاں رمزاں سمجھ اندر نہ آون
غیر اللہ دیاں بِچھائیاں نیں تھوں کدی نہ کھولیاں جاون
ہر کم کرنے توں پہلاں لَا دل دے اندر دھریے
حق دی منزل اندر پہلا راہ ایہو ای پھڑیے
جیہڑی ملت نے اک چھٹ دی سوڑ ایہدے توں پائی
اینویں سمجھ اوہنوں خود رب نے نویں حیات وکھائی
غیر اللہ دے اگے نعرہ لَا دا لان حیاتی
نویں نویں ہنگامے ایہدے تھاں تھاں مارن جھاتی

ہر کوئی اہدا اچھل نہ رکھے ہر کوئی جیہا نہ ہووے
کون ہووے جو اس شعلے دے اگے آن کھلووے

زندہ دل ہر بندہ جدوں ایہہ جذبہ دل پاندا
راہ نشیناں نوں اوہ کھلے رستے آن وکھاندا

جے کر چڑیاں نوں توں چاہیں بازاں نال لڑانا
لادا رنگ ضمیر اوہدے وچہ میرے یار ودھانا

جنہوں رب ایہہ سوز عطا دے اپنی خاص جنابوں
خوف اوہدا ودھ ہول قیامت دے توں جان عذابوں

لادی ضرب جہاں دے اندر تھاں تھاں زور وکھاوے
بجلی وانگوں کڑکے سارے جگ وچہ رولا پاوے

ضرب اوہدی سب بوداں تائیں کر نابود وکھاوے
موج اوہدی گرداباں وچوں باہر کڈھ لیاوے

عربی لوکاں دی میں تینوں اک گل سناواں
عیب ہنر کی اوہناں اندر اصلی چیز وکھاواں

لا کے ضرباں ریزہ ریزہ لات منات مٹائے
وچہ جہات اوہ رہ کے وی آزاد جہاتوں آئے

ملے ملے بجے سارے کیتے لیراں لیراں
قیصر کسریٰ مار مکائے بدل گیاں تقدیراں

بجلی کڑکے بدل وسے آوے دشت تباہی
ڈہن سمندر طوفاناں توں جگ دے وچ دوہائی
اہناں دی ہائے توں توبہ دنیا ساہ برابر ہوئی
لاالہ دے ہنگامے دی عظمت ظاہر ہوئی
ازلی ابدی ہو یاں ایتھوں پیدا جگ وچ سوڑاں
نویں جہاں دے وسائے اہنے کر کر لمیاں وڑاں
ایتھوں صبح سویرے سنیاں لوکاں حق دیاں بانگاں
جو کجھ ہے اس جگ دے اندر اہدے دل دیاں تاہنگاں
لائے دے پھل وانگ چراغاں روشن اہناں بنائے
اوہدی ندی کناریوں پانی پاکے نے اگ آئے
دل دی تختی توں غیر اللہ دا لا نقش مٹایا
اس مٹھی بھر مٹی نے سب رولا آن مکایا
افرنگیاں دے راج سمے جد ایہہ دی تکیا ای کارا
بندے آقا ناں لڑن دے اٹھ کھلو تے بارا
روسیاں دے دل ایس سببوں خون دخون ہو آئے
جدوں ضمیر اہناں دی اندر لا نے ڈبرے لائے
نشتر مار رگاں تے اہناں سارا جگ جگایا
اوہ نظام پرانا سارا جگ توں صاف مٹایا

پس اس لا توں اوہناں اندر تھاں تھاں چھاتی پائی
لا سلاطین لا کلیسا لا الٰہ دی شاہی
فکر اوہناں دی لا دی نیشتر ہو اندر آ پھاتی
ایپر الا دی جانب نہ پائی انہاں جھاتی
اوہ دن دور نہیں جد لا دا چھل زوراں وچہ آئے
تند ہوا دے وچوں سب نوں باہر کڈھ لیائے
لا دی دنیا وچ حیاتی چین ذرا نہ پاندی
لا دی منزل دے وچہ آ کے پائے عیش جہاں دی
لا تے الا ملت کارن ساز سامان حیاتی
جے کر نفی اثبات نہ پائے موت سیانیاں جاتی
الفت وچہ خلیل خدا دا کدے نہ پختہ ہوندا
لا توں بعد نہ الا دل اوہ مرکب اپنا ڈھونڈا
اے گھر بیہہ کے حجرے اندر گلاں کریں بنائیں
لازم تینوں نمرداں اگے لا دا نعرہ لائیں
ایہہ جگ جیہڑا نظری آوے مل نہ دھیلا پائی
لا الٰہ دے پاک جلالوں پا پوری آگاہی
لا الٰہ دی جس بندے نے ہے تلوار اٹھائی
اوہ شہنشاہ سارے جگ دا اوہدی جگ تے شاہی

فقر دیاں شاناں

آدساں میں فقر کی ہوندا مٹی دے مستانے
اک نگاہ تھئیں تن دے اندر من دے راز جگانے
اپنے عمل تر کر ڈی اوتے تولن نام فقیری
لا الٰہ دے دو حرفاں وچ اہدی شان امیری
نان جوئیں دی طاقت کھولے خیبر دا دروازہ
اوہدی قوت ضبط نفس وچ سلطانی آوازہ
ذوق و شوق فقر دیاں شاناں من رضا تسلیماں
اس دل وچ اللہ دی دولت اسیں آں وانگ یتیماں
فقر فرشتیاں دے وی اتے غلبیوں شب خوں مارے
جگ دیاں دستوراں نوں اوہ پیراں ہیٹھ لتاڑے
تینوں فقر اک ہور جہاں وچ لے جاوے لشکاوے
شیشے نوں الماس بناوے روشن کر چمکاوے
سارا ساز سامان فقر نوں ہے قرآنوں ملدا
اک جُلّا دی بھانویں اوہدی لوٹڑوں وددھ ہے سلا

بھاویں محفل دے وچ بہہ کے کوئی نہ سخن الاوے
اس دے دم توں محفل دے وچ تھر تھلی پے جاوے
بے لوکاں نوں پروازاں دا ایہہ شوق عطاوے
چڑیاں نوں ایہہ شاہبازاں دی خصلت ٹھیک سکھاوے
فقر اللہ دا بادشاہاں نوں ساہواں ہو وکھاوے
اوہدی بوری توں سو لرزہ تختاں اوتے آوے
اپنے جھل پنے دا رولا شہراں دے وچ پاوے
جور و جبر جہاناں اوتوں یک دم آن مکائے
اوہنے اس جنگل وچ آ کے کدی نہ لائے ڈیرے
جتھوں شاہیں نہ اڈ جائے جد چڑی پر پھیرے
جذب سلوکوں دل اوہدے وچ زور و شور اٹھاوے
شاہنشاہاں نوں لا نعرہ لآ دا مار مکاوے
اوہدی مٹی اگ اساڈی اندر سیک وداوے
اوہدے ککھاں کولوں شعلہ ترلے لے کچراوے
ملت اوہ جہاناں اندر مار کدی نہ کھاوے
جس حجرہ وچ درویش اللہ دا آ کوئی ڈیرا لاوے
اوہدے استغناء توں ساڈی عزت تے وڈیائی
اوہدی بے پرواہیوں ذوقاں شوقاں عزت پائی

اپنے آپ نوں اس شیشے وچ ویکھ اے شیر جواناں
تاں توں شاہاں والیاں جگ وچ پا دیں ایہیاں شاناں
دین دی حکمت درویشاں توں ہووے دل نوازی
دین دی قوت درویشاں دی ہر دم بے نیازی
مومن لوکاں نوں سلطان جہاناں دے فرمایا
ساری دھرتی مسجد میری اچا اس دا پایا
اسماناں دی گردش توں رکھ وچہ امان الٰہی
مسجد مومن بندیاں دی ہن ہتھ دوجے دے وچہ آئی
مومن پاک اداواں محنت کوشش سخت وکھاوے
تاں مولا دی مسجد اپنے ہتھ ڈے وچ لیاوے
دنیا ترک کرن دا کوئی سبق نہیں اے چنگا
اہنوں کر تسخیر شتابی نہ کہ استوں سنگا
نسنا ناہیں ایہدے کولوں کر اس تے اسواری
پانی مٹی توں توئی اٹھ کے بن جا آفت بھاری
پانی مٹی دی دنیا توں مومن صید بناندا
توں بازاں نوں متاں دیویں چھڈ شکار لیاندا
عقدہ ایہہ تے حل نہ ہویا مشکل پیش ایہہ آئی
شاہیں نے کیوں اڈن والی ہمت آن گوائی

کی شاہین ہووے اوہ جنے شاہینی نہ کیتی
مارے جیہے جناوراں جس دے ڈر توں سی نہ کیتی
اپنے آہلنے اندر رہے اوہ بن کے عاجز ہارے
اسماناں ول اڈن کارن نہ اوہ کھنب کھلارے
ہونے ہوئے دا جگ اندر فقر حساب چکاندا
نہ سرود رباباں اندر فقر سمویا جاندا
مومن فقر ترا کی دساں کر تسخیر جہاناں
دسن تیراں تاثیراں توں مولا والیاں شاناں
کافر فقر کرے جس ویلے جنگل ڈیرے لائے
مومن فقر کرے تھر تھلی دنیا دے وچ پائے
اوہدا جیوں پہاڑاں کھوہاں غاراں دے وچ آیا
اوہدا فقر ہے بحر و بر وچ لرزے دا سرمایہ
اوہدے جیوں پہاڑاں غاراں وچ سکون ہے پایا
اوہدا جیوں پہاڑاں غاراں دی کھوہاں وچ آیا
اوہدا جیون شاناں اندر مرنا حق سنانا
کر کے ترک وجود اپنے نوں ڈٹھا رب نوں پانا
اپنی تڑ نوں مار مکانا حق دا راہ سنایا
اوہنے اپنی آپ خودی نوں دیوے وانگ جلایا

فقر نمایاں جد ہو جاتے ہیٹھ اہناں اسماناں
چن تے سورج تھر تھر کنبن وانگوں ماڑیاں جاناں
بدر، حنین دے اندر سارا جوش فقر دا آیا
پاک حسین رضؓ نے کربل اندر ایہو نعرہ لایا
فقر نمایاں جس ویلے اس جگ اندر نہ ہووے
سمجھیں شان جلالیوں مومن ہتھ پیا ہن دھووے
صد افسوس اساں تے وی تے ایس جہان تے بھائی
لا آدمی تیغ نہ کول مرے ہے نہ ہتھ تیرے وچہ آئی
دل تیرا جے غیر اللہ توں جاوے مار اڈاری
سمجھ لویں فر ہتھ تیرے وچہ آگئی دنیا ساری
دین دی غیرت باہجوں جلینا کد توڑی کوئی جیوے
اے مسلماں اس جیون توں چنگا مردہ تھیوے
رب دا بندہ آپ اپنے نوں پیدا کر دکھلاوے
نور خدا دا ویکھے اپنے دل نہ جھاتی پاوے
پاک محمدؐ دی سیرت اے خاص ایہدی کسوٹی
کرے جہاں اک دوجا پیدا جس ایہہ دولت کھٹی
ہیں رہو واں اس ملت اتے جو پیروں خود ٹھٹھی
ہووں شاہ وزیر اس اندر درویشی رکھ مٹھی

اہدی گل نہ میرے کولوں پچھیں مَیں کی دساں
کی آکھاں منہ زیب نہیں دیندا روواں کہ میں ہساں
رووں زار گلیٹو گل وچہ میرے بھر بھر آون
دکھ قیامت ورگے بہتر سینے وچہ بہہ جاون
ناامید ہوئے اس جوہ دے مومن لوک وچارے
مدتاں ہویاں کوئی نہ آیا بندہ ایس دیارے
بیشک دینی گلاں کولوں بدظن ہو گئے بندے
لٹن اپنے آپ نوں لگ پے بدظن ذہنوں گندے
تن سو سالاں توں ہیا ویکھاں ایہو ذلت خواری
سوز نہ اہدے دل دے اندر راگ سراں توں عاری
فکر نمانی کم کینے ذوق دلاں دے موئے
کی ملاں کی مکتب دونویں شوقوں خالی ہوئے
بھیڑیاں سوچاں نے آکینے کم خراب تمامی
فرقہ بندی یاروں ہوئی لاچاری بدنامی
جد تک اپنی منزل دا کجھ پتہ نواں نہ ہووے
بدلن کویں نصیب دکھاں وچہ جان نمانی روے
کامل مرد دی صحبت باہجوں راس طبع نہ ہوندی
خستہ زار پریشاں رہندی حق دے راہ نہ پوندی

جو حق دا درکاریا ہووے بندہ وچ جہانے
بھکا ننگا جیوے وانگ نمانیاں وچ زمانے
نہ ہتھ دے وچہ دولت ہوندی جے کوئی شاہ بلاوے
نہ دل اندر نور الٰہی شیطاں چھاتی پاوے
اوہدا پیر فرنگی داں دی بیعت کر آیا
خواہ اس بایزید ہوراں ہووے رتبہ پایا
آکھے دین دی رونق ساری ہے اندر محکومی
جیون اوہدا سوز خودی تھیں پاندا اے محرومی
غیراں دی ایہہ دولت نوں اوہ رب دی دولت جانے
رقص کلیسیاں دے وچ کردا، مردا اینویں دھگانے
اے بندے توں ذوقوں شوقوں سوزوں درد وں خالی
کدی ایہہ ڈٹھا ای کی ہوئی ایس سمے بدحالی
سانوں ایس زمانے اپنے توں کیتا بیگانہ
پاک رسول اللہ دا چھڈیا اساں ٹکانہ
سوز اوہدے توں سینے ساڈے ہوگئے نے خالی
آئینے دا جوہر اُڈ گیا دے سانوں بدحالی
ایس زمانے دے دل اندر توں نہ پائی چھاتی
ہار گئیوں توں پہلے وار دِں چال نہ ٹھیک پچھاتی

سوچ تیری جد اہدیاں پھاہیاں دے وچہ آ گئے پھاتھی
زنانہ خواہشاں داتوں ہو یوں فیر کدے نہ ساتھی
اپنا آپ پچھاں جو انا اپنے توں نہ جانا
اپنے غیراں توں تُوں ہو جا اک جھٹ ذرا بیگانہ
کدنوڑی وچ خوف ہراساں جان تیری پئی ڈبے
اپنا آپ پچھان تری گل ہر سینے وچہ کھبے
ایس چمن وچہ بڑیاں سوہنیاں اچیاں لمیاں شاخاں
توں کیوں لوڑیں اپنے کارن نویاں ماڑیاں شلخاں
تیرے نغمے نے من بھانے توں ایہہ گل نہ بھلنے
اپنی جنس بناں نہ اڈیں زاغاں نال سیانے
اپنا آپ بنا کے جیو و تلواراں دیاں دھاراں
اپنے ہتھ دے اندر کر لو تلواراں دیاں کاراں
تیرے اندر طوفاناں دیاں اٹھدیاں رہندیاں موجاں
پہاڑاں نوں اوہ ڈھاہ کے سٹن جیوں چڑھ آون فوجاں
طوفاناں دی ٹُوہر اہدے وچہ چلین نہ وچ آراماں
اک ساہ دی آرام انہاندا مرنا وانگ اسے عاماں
نہ فقیہہ نہ ملاں ہیں نہ دانشور کہاداں
نہ کجہ فقر تے درویشی دے رتبے کوئی پاداں

اکھیاں دین دی راہ اتے ویکھن ٹرنا پر نہ آوے
کم ادھورے سارے میرے ایہو ای دکھ کھاوے
میں نوں دل بے چین ایہہ اپنی خاص جنا بولی دے کے
سو گھنڈاں توں اک گھنڈ کھولی کھولن والے
میری بے چینی توں بخرہ خوش بختی دا پاوے
شاید میرے بعد نہ کوئی مرد ایجھا آوے

ربّ دا آزاد بندہ

مرد خدا لاتخف دا وِرد کرے نہیں ڈردا
بھیڑ ویلے سر ساڈا بنواں اوہ اچا سر کردا
لا الہٰ دے پاروں اوہدا دسدا روشن سینہ
نہ سلطان امیر کسے دا بندہ بنے کمینہ
اوٹھاں وانگ جوان ہمیشہ اپنا بھار اٹھائے
بھار اٹھائے جو کجھ لبھے نال خوشی بہہ کھائے
محکم پیر دھرے ہر تھانویں ہر تھاں ایس زمیں توں
راہ دیاں نبضاں خود پیاں ترڑفن ایہدے صدق یقیں توں
موتوں جاں ایہدی پائندہ تے تابندہ ہوندی
بانگ اہدی آواز نہ رکھے پر ہر دل نوں موہندی
جنہوں ہر اوکڑ دا پتھر شیشے وانگ دسیندا
اوہ درویش شہنشاہواں توں ٹھیک خراج اے لیندا
تیرے دل دی گرمی اوہدے صہبا توں اٹھ آئی
اس دریا توں تیریاں ندیاں نے آ صورت پائی

سنے اساں اوہ واقف ڈاہڈے دین دیاں بھیتاں توں
اوہ رہندے گھر اندر ساڈے ڈیرے باہر گھراں توں
مندر پوجے مسجد وِچ ساتھوں ایہہ کرتوت دسیوے
سرور عالم دے ہتھوں اوہدے پیمانہ پیوے
نہ اوہ پیر مغاں دا بندہ نہ ہتھ اوس پیالہ
خالی ہتھ اسیں تے اوہ اے مست الستی اعلیٰ
پھُل دا مکھڑا نم اوہدی توں لالو لال دساوے
ساڈی اگ توں روشن بہتا دھواں اوہدا آوے
اوہدے سینے اندر گونجن خیمہ امم تکبیراں
اوہدے متھے اوتے لکھیاں صاف دسن تقدیراں
ساڈا قبلہ کدے کلیسا کدے ہووے بت خانہ
اوہنے رزق نہ منگن کارن غیر اللہ ول جانا
افرنگیاں دی اسیں رعایا اوہ خدا دا بندہ
اس دنیا دی وسعت توں وددھ اوہدا ہر ہر دھندہ
شام صباحیں سانوں نکراں ساز سامان بنائے
آخر تیکر ایہو اہی قصے مرئیے تے مک جائے
بے ثبات اس دنیا اندر اوہنوں ٹھیک ثباتاں
اوہدی موت حیاتی پاندی دکھریاں اوہدیاں باتاں

دل والے سنگ ساڈے کولوں بہت ہوئے درماندے
ڈھیر مٹی دے اوہدے کولوں دل والے بن جاندے
کم اساڈے تخمینیاں تے ظناں پھرن دوالے
اوہ کردار سراپا ہوندے کم وکھاون والے
اسیں گدا گر کوچے کوچے منگن پنن والے
فقر اوہناں دا لا الہ دیاں تیغاں رکھن والے
ککھاں وانگ ہوا اسانوں تھاں تھاں پئی اُڈاوے
اوہدی ضرب پہاڑاں وچوں نہراں کڈھ لیائے
اوہنوں محرم یار بنا لو چھڈ ساڈے یارانے
بے گھر ہو گئے جگ دے اندر پاؤ محل شہانے
آسماناں توں آون بلاواں چھڈ ایہہ گل گزاری
زندہ ہو جا زندہ مرداں نال لگا کے یاری
علم کتابی دی اے چنگا چنگے اس وچ قصے
صحبت حر مرداں دی ایپر مرد بنا کے دسے
مرد آزاد اک شوہ سمندر جوش خروشاں والا
اوس سمندروں آبی پانی چھڈ اپنا پرنالہ
آزاداں دے سینے رکھن جوش جویں وچ دیگاں
اچے پہاڑ اہناں دے اگے بن جاندے نے ریگاں

صلح صفائی ویلے نے اوہ ساز سامان بناندے
باغ بہاراں دی اوہ رونق ہر تھانویں بن جاندے
بھیڑ لڑائی اندر رکھدے ہتھ اندر تقدیراں
گوراہناں دی ہتھ اہنا نہدے ہوندیاں نے شمشیراں
میں قربان تہ سے توں جاواں چھڈ اساڈا پاسا
ہو بے تاب تے جا اوہناں ول اوہوای چنگا واسا
مٹی چکڑ وچ نہ دل دا بیج کدے اگ آئے
جدتیکر دل والیاں دی نہ صحبت کوئی پائے
توں دنیا وچہ گکھاں توں وی ہولا بہتا سارا
جدتیکر نہ دامن پھڑسیں توں مرداں دا یارا

شریعت دے بھیت

مرشد رومی نے ایہہ ملیوں ہین اسرار سُجھائے
میرا تن من اوہدیاں گلاں توں تاثیراں پائے
چنگی اوہو دولت ہوندی پاک۔ نبی فرمائے
جیہڑی دولت دینی کماں کارن کوئی کمائے
جے کر بھیت اس حکمت داتوں ول طرحاں نہ پایا
چا چا سونا چاندی تیرا توں اوہناں دا ہے جایا
خالی ہتھ غریباں دے نے کم امت دے آئے
دولت منداں امت گالی نویں پوار ے پائے
نویاں گلاں اندر ویکھن ظاہر ترت خواری
طرز ادا پرانی اوہناں لگدی بہت پیاری
عیب اوہناں دیاں نظراں اندر عین ثواب دسیون
ڈردے رہن ایہہ رولیاں کولوں تنگ تنگ مرجیون
آقا نوکر دی مزدوری ٹھڈ بھرے کھا جاوے
اوہناں دی جایاں دی عزت ننگ ناموس وجائے

نوکر اہناں اگے ہر دم وانجلی وانگوں وِدّن
آہیں بھر بھر رولا پاون بے حالی وچہ ہوون
مٹھے مٹھے خاص شرابوں اہناں دے نت رہندے خالی
محل اسارن لوکاں دے خود رہندے وچ بدحالی
بھاگاں والا منعم اوہو جو فقراں وچہ جیوے
دل اوہدے وچہ ایس زمانے خوف خدادا تھیوے
جد تیکر نہ جانے توں ایہہ اکل حلال کی ہووے
ملت اُتے جیون اوہدا ٹھیک وبال کھلووے
یورپ والیاں ایس مقاموں نہ پائی رشنائی
نور اللہ دا ویکھن والی اکھ اہناں نہ پائی
اوہ حلال حراماں اندر فرق نہ جانن کوئی
کم اہناں دے ایہو ماڑے ایتھوں ای حکمت ہوئی
اک امت دے اُتے دوجی امت چڑھدی آوے
اک پئی رواہی کردی جاوے اک پئی حاصل کھاوے
ماڑیاں لسیاں کولوں روٹی کھوہ لیناں دانائی
جانوں مار مکانا اہناں ایہو ای حکمت پائی
ایس نویں تہذیب سکھایا بندیاں نوں کھوہ کھانا
کھیہن آدمیاں دے لاہنے سوداگر بن جانا

بنک بنائے کرن چالاکی ظالم لوک یہودی !
حق دا نور لیا کڈھ دل توں اُنج اُڈی بہبودی
جد تک ہُن نہ ہیٹھلی او تے ہووے شور پچیوے
دانش دین تہذیب تمامی کھوٹا سودا تھیوے
خیر و شر دی دنیا اندر ایہہ کھٹ بندے جانن
نفع ہووے کس کم دے اندر نہ نقصان پچھانن
کوئی نہ جانے چنگا مندا کی جگ وچ کم آوے
کیہڑی سدھی راہ تے کیہڑی دل کوراہے جاوے
شرع حیاتی دی تہہ وچوں اٹھے ٹھیک پچھانی
ظلم ہنیرے دور کریندی دے جگ نوں تابانی
جے سکر لوک حرام اشیاء نوں اکھ حرام سناسن
حشر دیہاڑے تیکر تنداں ایس دیاں گندیاں جاسن
ایہہ نہیں کم فقیہاں کولوں ہر گز ہونے والا
ہور کسے اکھ نال اس پاسے ویکھیں چار دوالا
حکم اوہدا اے عدل سزا سر من تسلیم رضاواں
پاک محمدؐ دے سینے وچوں آیاں ایہو شعاواں
جس دے ہجر فراقوں سینیاں وچ رہندی بے تابی
جلوے اوہدے جھل نہ سکدے کی خاکی کی آبی

بھانویں ہجر فراقوں ہووے جان لباں تے آئی
اوہدا وصل ایہو جے اوہدی من رضا اے بھائی
سرور عالم ایس رضا دی آکے خبر سنائی
دین دے اندر ہور نہیں کوئی چیز سوا اس آئی
ایہدے پاروں بوریاں والے تختاں نوں شرماون
درویشی تے شاہی رتبہ ایس رضا توں پاون
حکم اس شاہ دا من لے دل تھیں حکموں مڑن نہ چنگا
لڑنا بھڑنا جگ دے اندر کم بڑا اے مندا
اوہدے حکموں ہرگز ہرگز منہ کدے نہ موڑو
حکم تہاڈا فر ہر شئے تے نال اوہدے ہتھ جوڑو
پاک شریعت پاروں ہو جا احسن صورت والا
ابراہیمؑ نبی دے دین دا توں ہو جا متوالا
فیر طریقت دساں کی اے سن اے صفتاں والے
جیون دی تہہ بیٹھاں ویکھن پاک شرع دے چالے
دین نبی دے راز جے چاہیں ویکھیں صاف نمایاں
توں دل دی تہہ بیٹھاں ویکھیں ہر دم جھاتی پایاں
جے نہ دین توں اکھیں ویکھیں دین تیرا مجبوری
ایہو جیہا دین سراسر ہے اللہ توں دوری

بندہ حق نوں ظاہر دی اکھ نال نہ جد تک ویکھے
بھاٹھے ہوئے جبراں اندر ہوندے اوہدے لیکھے
من اپنے وچ چھپی لا اک تک اللہ دیاں نشاناں
حق دا بندہ بن جا چھڈ کے قصے وہم گماناں
تاں توں ویکھیں چنگے مندے دی پہچان کی ہووے
پردیاں اندر چھپیاں بھیتاں دی فرشتاں کی ہووے
جے کوئی دین نبی دے بھیتوں اپنے بخت سنوارے
اوہ جبریل امین دا ساتھی اوہدے بھاگ سہارے
پاک کلام الٰہی اوتے فخر کریں توں بھارا
کد تک بہہ کے حجریاں اندر ہووے تنگ گزارا
دین نبی دے راز نہانی جگ نوں کھول سنائیں
شرع شریعت دے سب عقدے کھول بیان وکھائیں
کوئی کسے دا دنیا اندر ہو محتاج نہ جیوے
ایہو شرع مبیں دا مقصد واضح حق توں تھیوے
ملاں مکتب اندر بڑیاں گلاں کھول سنادن
مومن بندیاں نوں اوہ گلاں سمجھ اندر نہ آدن
زندہ قوماں تادیلاں دے پاروں مردہ ہویاں
سوز دلاں دے ٹھنڈے ہوئے تے افسردہ ہویاں

صوفیاں صافیاں نوں وی ڈٹھا سارا حال پچھاتا
مکتب اندر ملاجی نوں وی میں چنگا جاتا
میرے ایس زمانے نے پیغمبر وی اک جایا
بن اپنے قرآنوں جس نوں نظری کجھ نہ آیا
ہر کوئی پڑھ قرآن حدیثاں خبراں کھول سناوے
ڈونگھی وچ شریعت ایپر نظر کوئی نہ پاوے
عقل و نقل اہناں دے سارے حرص ہوس وچ آون
مسر مسٹر کاک اہناں دے بندے وچ جاون
اہناں ملاں ملانیاں کولوں رکھ امید نہ کوئی
نہ تے ایہہ ہتھ چٹے رکھن نہ جگ اندر ڈھوئی
ملت اپنی دے نہ اہناں کوئی کم سنوارے
توں کوئی کم وکھا حق تیرے ہتھ وچ یار پیارے
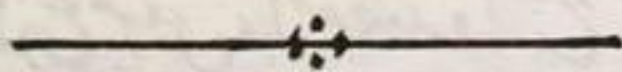
ہندیاں دے ویہڑے تے وناں

اے اٹک اے کوہِ ہمالہ اے دریا گنگا دے
کس کاری جے آبوں رنگوں خالی ڈنگ وہاندے
بڈھے وچ بڑھاپے ہوئے عقلوں فکروں خالی
دسے وچ جواناں بنہ کوئی گل محبت والی
سب آزادی نے لہندے چڑھدے اسیں غلام وچارے
غیراں دی تعمیر اساڈیاں اٹاں سلاں ڈے گارے
ساڈے جیون توں پے پاون دُجے لوک مراداں
غفلت نہیں ایہہ موت ہمیشاں دی آوے وچ یاداں
ایہہ اوہ موت نہیں اوہ جیہڑی آسماناں توں آوے
ایہہ اوہ موت جو جانوں اُٹھے جانوں مار مکاوے
ایہہ اوہ موت اے جنہوں ناہیں گور کفن دیاں لوڑاں
ایہہ اوہ نہیں جے لوکاں کارن ہوون جس وچ سوڑاں
اس تے نہ کوئی کپڑے پاڑے نہ کوئی اس تے روے
دوزخ اہدا ایہو دنیا آسمانیں نہ ہووے
نہ حشر دے روڑے اندر اہدا کجھ نہ حصہ
اج دنے اندر کل اس دے دسدا سارا قصہ

ایتھے ای اہدا بجھنا گوڑنا ایتھے ای دبہڑنا پانا
اللہ کول نہ اس دا کوئی سودا سو وی ہے جانا
جنھے خواہشاں والا کوئی تیر نہ سینے کھاہدا
اوہدا ناں نشاں نہ رہیا نہ ہویا کجھ واھدا
تختاں تاجاں دی کل رونق سحر فسوں دے کارے
شیشہ پتھر وانگوں ڈاہڈا جادو دے کم سارے
چھڈ اس جادوگر دے قصے سمجھ حقیقت ساری
کفر سببوں کافر ہویوں دین کنوں دینداری
ہندی لوک ہن آپس اندر جیہڑے گڑبھی ہوئے
فیر پرانے قصے جاگے فیر نویں دکھ ہوئے
فیر فرنگی مغرب ولوں ثالث بن کے آیا
دین کفر دے اندر جھگڑا ہور او ہنے آ پایا
خاص سراب کدی نہ ہووے پانی دا سرمایا
ہیٹھلی اوتے ہون دا ویلا ویکھو سر تے آیا
اے تلینوں ہر لحظہ فکراں اس دنیا دے بارے
منگ اللہ توں اک دل زندہ جیہڑا کم سنوارے
ہے بھانویں اشیانہ اسد اوچ دنیا دے
نو آسماں اس اک دل دے نے پھیرے چار چوفیرے

ایہہ نہ سمجھیں جے دل تیرا ہے مٹی توں آیا
نوں آسماناں توں وی اچا اس دا دسدا پایا
ایہہ جہاں دسیندا اوہنوں محبوباں دیاں گلیاں
لالے وچوں خوشبویاں نے محبوباں دیاں ہلیاں
ہر ویلے اوہ نال زمانے لڑدا نظری آوے
راہاں دے اوہ پتھر ریزہ ریزہ کر دکھلاوے
سولی دی اوہ ساری ٹھیک حقیقت جانے
اگ خود بالن دے اوہ راز نیاز پچھانے
ہوکے ندی سمندر اپنے سینے دے وچ رکھے
اوہدیاں موجاں توں طوفاناں ہین مزے کئیں چکھے
زندہ تے پائندہ رہندا بن کھادے بن پیوے
باہجھ حضوری مر جائے اوہ وچ حضوری جیوے
جیونکر دیوا ہنیریاں اندر ہوندا اے تابندہ
اینویں خلوت جلوت روشن اوہ رکھدا اے بندہ
خودنگر دل ایہو جیہا مست الست الہوں
جز درویشی ہتھ نہ آوے اللہ دی درگاہوں
دامن اوہدا پھڑکے پکا صدق یقینوں تریے
وچہ غلامی پیدا ہوے آزادی وچہ مریئے

دَورِ حاضر دِیاں سیاستاں

کرے سیاست جوڑ غلامی دی کڑیاں دے پکے
آزادی کہے ایہدے تائیں انھی ہوش نہ رکھے
جمہوری اس ہنگامے دی گرمی سردی پائی
چپ چپیتی پڑدے دے وچ شاہی اوس مکائی
ملکاں نوں اس کٹھا کرنے دا والا ڈھونگ رچایا
اپنے کم نوں پکا کیتا اچھا آکھ سنایا
ایس فضا دے اندر اپنے پر نہیں جاندے تولے
اہدی کنجی نال کسے دے در کسے نہ کھولے
بھا ہی بھاتیاں نوں ایہہ دیندی ایہو ٹیک صلاحیں
کوچے صیاداں دے اندر آ آشیاں بنائیں
جنگل بیلیاں دے وچ جیہڑا آ کے ڈیرا لائے
اوہ شاہیناں چرغاں کولوں کدے آرام نہ پائے
دارا مست اس جادو پا روں مستی دے وچ آیا
سوزاں نال نہ راگ الایا اپنا آپ بھلایا

جے آزادی چاہو اہدے دھوکے وچ نہ آؤ
بھکانے تر ہایا مرنا بہتر اس توں پاؤ
اہدیاں مکر فریباں کولوں مولا آپ بچائے
اپنی وچہ پناہ دے رکھے دھوکا دور ہٹائے
اہدیاں اکھیاں اہدے سرمیوں سب بے نور دسیون
مجبوری وچہ ہور زیادہ بندے استوں تھیون
اہدے جام شرابوں یارب ہر دم میری توبہ
اہدی جوابازی کولوں پہیہم میری توبہ
حرہ خدا دا اپنی ذاتوں غافل کدی نہ ہوندا
کرے حفاظت اپنی آپوں مستی وچہ نہ آؤندا
فرعوناں دے اگے آکر گل کلیماں والی
تاں دریا دو نیم کریں توں ضرب اک آ عالی
اس لوٹے دی رسوائی توں داغ میرے وچ سینے
جاں امیراں دی وچ مَیں نہ ڈٹھے نور نگینے
اپنا آپ سنوارن آسے پاسے کدی نہ تکن
لاالٰہ دا سوز ذرا نہ دل اپنے وچہ رکھن
پاک حرم دے بندے دیکھاں وچہ کلیسیاں آئے
عزت حرمت والے پردے چہریوں دور ہٹائے

اہناں پچھے ٹرناں جگ تے ناں دانی تے خواری
اہناں سینیاں اندر دل تے چمک کدے نہ ماری
مرد اس راہ وچ تکیہ اپنی زور وری تے کردے
اینھے کتے نال شکاری ہرن کدے نہیں پھڑدے
رووا‌ں اس ملت تے جیہڑی اپنا آپ نہ تکے
دل غیر اللہ نوں خود دیوے چھڈ کے پکے
جس ملت دے سینے اندر خودی نہ پائے جھاتی
اوہ لکھاں توں ہولی بہتی اس نہ رمز پچھاتی
بھانویں لا الٰہ اہناں نے وچہ سرشتاں پایا
لیکن اہناں دے بطنوں کوئی مرد نہ جیہا آیا
جہڑا بے یقینیاں تائیں دے یقین حضوروں
جس دے سجدے توں کوہ کنبن تک کے دوروں دوروں
جیہڑا تیغ دے بیٹھاں دی پڑھ لا الٰہ سناوے
جس دے خون خمیر وچوں غوغا لا الٰہ دا آوے
اوہ بے درد تے سوز نہ باقی مشتاقی دا رہیا
دل والا کوئی حرم سرا وچ آ باقی نہ رہیا
اے مسلماں کد تک رہسیں اندر دیر پرانے
کد توڑیں شیطاناں دی من ٹرسیں وچ زمانے

کوشش نال توفیقاں ہوون لذت وچہ طلب دے
ادھی راتیں اٹھ نمازاں پڑھدے بندے رب دے
کوڑا کرکٹ وانگوں کد تک وچہ سمندر بہنا
پہاڑاں وانگوں نفس توں پکا کرکے جگ دِچ رہنا
بھانویں دانے لوک نہ دسدے بھیت دلاں دا یارا
تیرے توں ہن درد چھپایاں نہیں چھپدا دلدارا
میں غلام غلامی اندر جد دا ہویا پیدا
کعبے دلوں دور ہویا دل نہیں اس تے ہن شیدا
جد میں نام محمدؐ اُتے پڑھاں درود دسناواں
اس دم پانی پانی جس نال خجالت پاواں
عشق میںنوں ایہہ طعنے مارے اے غیراں دے بندے
سینے تیرے وچ بت وسدے بت خانے دے دھندے
جد تک پاک محمدؐ والی خو خصلت نہ پاواں
کی درود پڑھاں اس اتے کی خیال لیاواں
میریاں بے حضور نمازاں دی گل پچھ نہ بھائی
سجدیاں میریاں ڈیاں ٹکراں توں لذت نہ پائی
حق دا جلوہ بھانویں دوروں اک پاوے لشکارا
قسمت بخت سنوارے حق دیاں بندیاں دی اوہ یارا

جد ازاد خدا دے بندے سر سجدے وچ دھر دے
نو آسماں طواف اوہناں دا اس ویلے آ کر دے
اسیں غلام جلال اوہدے دا قدر ذرا نہ پایا
نور جمال ہمیشہ والا دل اندر نہ آیا
کدے غلاماں نے نہ پائی لذت ایمان والی
بھانویں حافظ قاری ہووے صاحب طرز نرالی
مومن ہو کے آذر والا پیشہ اساں بنایا
اوہدا دین ایمان سراسر کفر شرک دا سایا
ترے جسے دے وچ جے کر جیون سوز دکھاوے
سر سجدے وچ رکھیں اونویں ترت معراج ہو جاوے
جسے دے وچ خون ترے نوں جوش نہ آوے جانی
سجدہ تیرا سمجھ لویں توں ہے اک رسم پرانی
آزادی دی عید سہانی رونق دین دنی دی
محکوماں دی عید بنڈ الاں وچ اک چھٹ گھڑی دی

اُمّتِ عربیہ نال کُجھ گلّاں

اے گھر باہر خدا دا سارا اجڈ تائیں نوں کائی

لا قیصر لا کسریٰ والی کہنے گل سنائی

نیڑے دور شتابی ہولی والے جگ وچ آیاں

کس آیاتِ قرآنی سب توں پہلاں آن سنایاں

کس دیوے نے جگ دے اندر آ کیتی رشنائی

الّا اللہ دی کہنے آ کے جگ نوں رمز سجھائی

علم تے حکمت دی ایہہ دولت کس دے کولوں پائی

فَاَصْبَحْتُمْ دی آیت کس دی شان اندر ہے آئی

اوہ اُمّی سردار عرب دا جس نے جگ وسائے

اوہنے عرب دے صحرا اندر پھل گلاب اگائے

آزادی آغوش اوہدی وچ اٹھ جوان ہو آئی

امت اج - کل اوہدے توں عزت حرمت پائی

اوہنے آدم دے سینے وچ روشن دل وسایا

اوہنے آدم دے چہرے دا نور جمال وکھایا

اوہنے بھن مکائے جگ توں سب معبود پرانے
اوہدی نم توں غنچیاں نے منہ کھولے نویں سہانے
حیدر تے صدیق عمر وچ حسین دسیوے
اوہدے ہنگامے دی گرمی بدر حنین دسیوے
جنگاں اندر عظمت اوہدی بانگ صلوٰت نمایاں
ویکھو پڑھ قرآن نمایاں الصفات نمایاں
تیغ ایوبی جنگ دے اندر بایزید نگا ہواں
بھرے خزانیاں دی اوہ کنجی دو جگ اندر پاواں
ہوش تے دل نے مستی ساری اوہدے جاموں پائی
روم تے رے دیاں ذکراں ہے اوہدی رشنائی
علم تے حکمت شرع شریعت کم دنیا دے سارے
سینے دے وچ دل بے صبرے جہ شوں لہن ہلارے
عالم سوز حسن دیاں گلاں الحمرا دی شاہی
لہن خراج اوہ قدسیاں کولوں جگ وچہ دیہن دُہائی
ایہہ سب کجھ اک لحظہ آیا اک اوقات اوہدی توں
اک تجلی اوہدے جلویاں دتی نور خودی توں
ظاہر اسدا جلوے ای جلوے دل اندر رشنائی
عارف لوکاں نے اجے نہ باطن دی گل پائی !

"بے حد حمد رسول اللہ نوں جنھے شان ودھائی
مٹھ بھر مٹی نے ایمان دی دولت جیتھوں پائی"
رب نے تینوں تلواراں دی دھاروں تیز بنایا
راکب نوں تقدیراں اوتے کر اسوار وکھایا
بانگ اتے تکبیر صلواتاں ضرب حرب حق بولے
مشرق مغرب دے دَر ایہناں نعریاں نے آکھولے
کیڈی خوب دسے مجذوبی دلبر والیاں چالاں
صد افسوس اس دلگیری تے نال افسردہ حالاں
جگ دیاں قوماں نے کم اپنے اگے ہور ودھائے
توں کیوں اپنے صحرا دی نہ قیمت قدر ہیں پائے
توں امت وِدھ امتاں اندر اچا تیرا پایا
اپنی رونق دا توں آپوں آپ ہے روپ ونجایا
ٹُھلا بند خودی دا جنے کیتا بے شک ہویا
غیراں نال بیرانا جس دا اپنا آپ اس کھویا
جو کجھ اپنے نال توں کیتی کوئی ہور نہیں کردا
پاک محمد دا دل تیرے ایس کرتوتوں ہلدا
توں افرنگی مکاراں دا بھیت ذرا نہ پایا
جنہے سو سو فتنہ اپنیاں کچھاں ہیٹھ چھپایا

اہدے مکر فریبوں جے کر چاہیں توں چھٹکارا
اوٹھ اہناں دے اپنے حوضوں دور ہٹائیں یارا
اوہدی حکمت نے قوماں نوں ہے بے چارہ کیتا
عربیاں دی اک وحدت نوں اس پارہ پارہ کیتا
جد دے عربی لوک اہناں دے پچھے وچہ نے آئے
چین آرام اوہناں نے دنیا اندر ہین نہ پائے
اپنا ویکھ زمانہ کی اے اچیاں سوچاں والے
فیر عمرؓ دی روح تن اہدے پھونک ذرا اس حالے
قوت ساری دیں مبیں دی جمعیت وچ آئی
دین سراسر عزم یقیں تے اخلاصوں وڈیائی
جد تیکر دل فطرت دسے ہے راز چھپانن والا
صحرادا ہر بندہ اہدی شان ودھاون والا
ظاہر سادہ دسے زشت و خوب برابر جانے
چڑھ آوے تے لکھاں تارے ہون غروب اس آنے
کوہ و دشت صحراواں والے قصے چھڈ پرانے
ڈیرا لا دل اپنے اندر ساتھی یار سیانے
پا کے یاد بیاباں کولوں تیز طبع اسے بھائی
ڈاچی نوں راہ دس ٹرے اوہ آوے طرف لڑائی

نواں زمانہ خاص زمانے تیرے نوں جنم آیا
اوہدی ہستی تیرے پھلاں دی مے توں سرمایا
توں تفسیر اوہدے رازاں دی صاف مجسم ساری
توں پہلا معمار اہناں دا توں ایہہ کندھ اساری
جد دا اے افرنگیاں اوہنوں پوت بنایا بھائی
بن معشوق گیا ہر او ہنے ننگ ناموس ونجائی
بھانویں مٹھا سوہنا دسدا اونگ محبوباں سارا
بیٹھا اٹھدا شوخ بڑا اے بے ایمان ہے بھارا
ہر کچے نوں پکا کردے اسے صحرائی بندے
توں ویلے دی بن کسوٹی دور ہو دن مندے

دسیو مشرق اَلیو لوکو ہُن کیہڑی گل کریئے

انسانیت افرنگیاں ہتھیں زار و زار ہُن رو رئی !
جیوں جگ وچ ہنگامے دی صورت پیدا ہوئی
دسیو مشرق دالیو لوکو ہن کہڑی گل کریئے
اہدی جوہ وچ روشن دیوا بال کویں اک دھریئے
اہدیاں خاص ضمیراں اندر ہنگامے اٹھ آئے
گزری رات، ہنیری سورج نے آچانن لائے
یورپ اپنیاں شمشیراں توں خود گھائل ہو آیا
لادینی دا رولا اوہنے دنیا دے وچ پایا
بھیڈاں دی کھل اندر ظالم ایہہ بھگیاڑ درندے
ہر تھانویں پچھ لا بیٹھے نے بھیڈاں دے گل پیندے
انساناں تے تکلیفاں دا ہڑ اہناں توں آیا
بندیاں دے دل اُتے اہناں پاروں غم دا سایا
اہدیاں نظراں اندر بندے کجھ چکر کجھ پانی
جیویں اہدے مکر دی کوئی منزل ٹھیک نہ جانی

ایہہ تینوں جو نظری آوے ہے حق دے انوار دل
حکمت سارے جگ تے روشن ہے حق دے اسرار دل
حق دیاں تک نشانیاں جیہڑا حق بولے ہووے
اصل اس حکمت دی تفسیر سر اسرا انظر ہووے
مومن بندہ اہدے کولوں حصہ پاون والا
لوکاں دے تک حال دلاں وچ سوز ودھاون والا
اہدی مٹی نوں جد دیوے علم کوئی رشنائی
رب دے خوفوں ہور اوہدا دل ڈر جاندا اے بھائی
علم اشیاء دا ساڈے مٹی کیمیا کر دکھلائے
پر افرنگیاں اوہدے کولوں ای روگ پائے
اہناں عقلاں فکراں اندر بھلا نہ دسدا کوئی
پتھر دل اہناں دے ہوندے اکھ کدے نہ روئی
پنڈاں شہراں اندر اہدیاں علماں نوں رسوائی
جبریل اہناں دی صحبت توں شیطاں دا بھائی
افرنگی دی حکمت ایہو تیغاں نال لڑائیے
انساناں نوں قتل کرائیے تھاں تھاں جھگڑے پائیے
خیر و شر دی دنیا دے وچ کی کمینیاں پاناں
علم دہنر دی مستی اوتھے کجھ نہ رنگ وکھاناں

میں افسوس دی افرنگیاں دے دستوراں تے رو واں
رونا آوے لادینی اندیشیاں تے سر کھوواں
حق دے علم نوں اہناں لوکاں جادو گری بنایا
جادوگری نہ آکھاں اہناں کفراں دی راہ پایا
ہر طرفوں اٹھ فتنے آون کردے زور زیادہ
راہزن دی تلوار ہمیشہ مارن تے آمادہ
جان اپنی جے تن مردے اندر فیر دوبارہ چاہو
لادینی دے اس جادو نوں جگ توں مار مکاؤ
مشرق دی روح فیر دوبارہ تیرے تن وچ آوے
مغلیاں دے آ جندرے کھولے ذوق و شوق ودھاوے
عقل جے دل دی تابع ہووے ہووے کم یزدانی
دل توں جے آزاد ہو جاوے راہ پائے شیطانی
جیون کی اے ہر ویلے دے اندر کھچا تانی
ملک حبش دے ولوں عبرت پاوے محرم جانی
یورپ دی ایہہ شرع نہ جھگڑا جگ وچ ہووے بارا
گرگاں کاں حلال ہو جائے بھیڈاں دا سب واڑا
نقش نگار نویں ہن دنیا اندر آن وکھاؤ
کفن چرانے والیاں کولوں امیداں نہ پاؤ

شہر جنیوا مکر دی کارن ہر ویلے آمادہ
توں ایں بھیڈ شکار اوہدا تے اوہ نخچیر اسادڑہ
نکتے ہین ایجیہے جیہڑے گلاں وچہ نہ آون
اک جہان ایہہ شور وغل دا فتنے اٹھ اٹھ کھاون
اے رنگاں وچ پھاتے ہوئے چھڈ رنگاں دا واسا
اپنے آپ دا مومن ہو جا چھڈ افرنگی ہاسا!
سود زیاں دا تانا بانا ہتھ تیرے وچہ ہووے
مشرق والیاں دی تاں عزت فر سر کڈھ کھلووے
اہناں قوماں دی دوبارہ کر شیرازہ بندی
صدق صفا دے جھنڈے دی تک عزت شان بلندی
اہدیاں بندیاں جگ وچہ جیون قوت پاروں پایا
قوت جمعیت توں ہووے ملت دا سرمایہ
قوت باہجہ سراسر دھوکھا راواں ہور صلاح ول
قوت جس وچہ رائے نہ ہووے جہل پنے دیاں باہواں
سوز و ساز تے داغ دلاں دے ایشیا ولوں آئے
جام شراب محبت والے ایشیا دے سرمائے
عشق نوں دلبر بننے دے انداز اساں سکھلائے
آدم گر بننے دے سارے راز نیاز سجھائے

دین ہنر دا وچ سہانا ہے مشرق دے گھر دا
مٹی پاک اس مشرق دی تے رشک زمانہ کردا
پردیاں دے وچ چھپے ہوئے راز اساں دا کیتے
سورج اسیں تے ساں توں سورج جام محبت پیتے
ساڈیاں نیساناں نے موتی سپیاں وچ بنائے
بحروبر نے روے ساڈے طوفاناں توں پائے
روح اساڈی بلبل دے دل اندر سوز دکھاوے
لہو اساڈا پھلاں اندر رونق روپ ودھاوے
فکراں ساڈیاں راز وجوداں دے ہر طور پچھانن
تار وجوداں دی تے زخمہ لادن دا ڈھنگ جانن
داغ محبت دے وچہ ساڈے سینے ویکھ بھلائیاں
ہر راہ اندر روشن دیوے رکھے کارن راہیاں
اے تہذیباں تے دولت و دین دا توں امین سہارا
بغلوں کڈھ ہتھ چٹا اپنا روشن کر جگ سارا
اٹھ امم دیاں پیچیاں گنڈھاں کھول جوانا شیرا
افرنگیاں دا پچھا چھڈ دے راہ حق دا ہے تیرا
نقشے مشرق والیاں دی جمعیت دے دکھلاؤ
قصے اپنے شیطاناں دے ہتھوں آن چھڑاؤ

افرنگی تے افرنگیاں دی توں سب چھان پچھانے
کد نوڑی وچہ قید اوہدی ڈے ہے نے وقت وہانے
زخم اوہدے تھیں نشتر اوہدے اوہدا اسوئی دھاگا
ندیاں خون اساں توں وگے سیوے اوہ کرواہدا
توں خود جانے شاہی اج دی قہر تلوار سدھاوے
تلواراں دی قہروں تاجر شاہنشاہی پلاوے
دکاناں دے پھٹیاں اوتے رونق تختاں تاجاں
دکاناں توں نفع کماون شاہیوں لین خراجاں
اوہ شاہ جیہڑا دنیا اندر تاجر بن کے آیا
اوہدی مٹھی بولی اندر ہووے زہر سمایا
جے توں حساب کتاب اوہناں دا ٹھیک و ٹھیک پچھانے
ریشم اوہناں دے توں نازک کھدر اپنا جانے
بے پرواہ ہو چھڈ اوہناں دیاں چلدیاں ہیں مشیناں
سردی دے وچہ مرنا چنگا نہ خریدا اوہ زینیاں
بن بھیڑیاں بن لڑیاں مارن اہناں طور طریقے
اہدیاں ٹھیک مشیناں کردے پھردے موت سلیقے
اپنی ماڑی بوری چنگی قالیناں دے بدلے
ساڈے بے درق بہتے چنگے فرزیناں دے بدلے

اوہدے موتی جھوٹے سارے رگ لعلاں وِچہ دسّے
ایہہ سوداگر سگ دے نافے وِچوں خوشبو کھچے
سوگنداں توں اپنے کماں اندر آپوں پایاں
پگ اپنی نہ دِہ ہتھ دوجے ویکھ تماشے پرایاں
ہوشاں والیاں اوہدے مٹکیوں مے کدی نہ پیتی
جنہے پیتی مویا اوسے مے خانے چپ کیتی
ٹھنڈا اہا سامل نہ پائے چھڈ ایہہ کھیڈ بکھیڑے
بالاں ہار وِلاوے سانوں دے کے لڈو پیڑے
ایہہ سوداگر مشتریاں دے دل دے حال پچھانن
کی آکھاں سوداگر جادوگر نے ہر شے جانن
رنگاں راگاں نھیں ایہہ تاجر نفع کماون والے
انھیاں وانگوں گاہک اسیں آں دھوکا کھاون والے
جو کجھ تیری مٹی وِچوں اُسے جڑ باہر آوے
اوہو ای وت بیج، اوہو پاگل تے اوہو ای توں کھاوے
اپنا آپ لبا تک جنہاں اوہ نے دانا بندے
آپ بنائی منجی پیڑھی رہے اپنے وِچ دھندے
ایس زمانے دے اس مکر فریبوں غافل بندے
دھوکا تینوں دے نشان یورپ دے خوش دھندے

ترے ابریشم توں اوہناں قالی ہین بنائے
اوہو تیرے اگے رکھے تلینوں ہوش نہ آئے
اوہدے ظاہر توں توں کھائیں ہر ویلے پیا دھوکا
رنگ نمائش اوہناں دی لے جائے چنگا چوکھا
رو اُوہناں دریاواں نوں توں موج نہ جتھے اٹھے
غوطہ صاں دے کولوں جنہاں موتی ہوون لٹے

حضور رسالت مآب صلعم اگے عرضاں

۳ اپریل ۱۹۳۶ء نوں دارالاقبال بھوپال وچ سال راتیں خواب وچ سر سید احمد خاں ہوریں ملے تے فرمایا اپنے روگ بارے حضور رسالت مآب اگے عرض کرو

پشت پناہ غریباں دی اے مان تراں اساڈے
موتوں ڈردی قوم بچا لے وخت پئے گل ڈاہڈے
لات منات پرانے سن توں سارے ساڑ مکائے
توں جیون دے جگ دے اندر نویں طریق سکھائے
ذکراں فکراں انساں جاناں دی دنیا دے اندر
توں نماز سویرے صبح دی توں بانگ اللہ اکبر
لذت سوز سروداں اندر لا الہٰ توں آوے
فکراں دی شب روشن سر پر لا الہٰ توں آوے
گاواں کھوتے اساں کدے نہ اپنے رب بنائے
اساں نجومیاں کاہناں اگے کدی نہ سیس نوائے

نہ معبوداں پیراں اگے سر سجدے وچ دھریا
نہ سلطاناں میراں دے گھر کرن طواف ہلیں وڑیا
ایہہ تیرا فیضان حبیبا جد احد نہ بنّا
فکر احسان تیرے نے پالے دلوں بجانوں منّا
ذکر تیرے توں ہوندا جاوے ذوق سرور زیادہ
قوماں ایسے فقروں شوقوں ہوون غیور زیادہ
اے ہر راہی دی توں منزل توں ای حق ٹکانا
ہر راہی دے دل دے اندر شوق ترا من بھانا
ساڈے ساز سُراں نہ کڈھن ایس طراں آ ٹٹے
زخمہ جیوں جیوں مارن رگ تے راگ نہ اُٹھن ستے
عرب عجم دے اندر بھوں بھوں میں ایہو ای ڈٹھا
بُھل گئے نام محمدؐ لوکی بولہب ناں مٹھا
ایہہ اولاد مسلماناں دی جھدیاں سوچاں عالی
وچہ ہنیریاں ڈبی سینے رشنائیوں نے خالی
جوش جوانی والا مکا ریشم وانگوں ہوئے
دل دے اندر سدھراں مویاں شوق دی لالی جیہ موئے
پتر بنے غلاماں دے تے ابن غلام سدھائے
آزادی دل سوچن والے کم حرام بتائے

مکتب والیاں نے دل وچوں دینی شوق مکایا
مَیں اوہناں دل جھاتی پائی ایہو ای نظری آیا
اپنا آپ بھلا بیٹھے نے یاد فرنگی رہندے
روٹی ٹجوں دی اہناں ہتھوں کھا کے وی خوش رہندے
جاناں وچ جہاناں اندر روٹی کھاون لگے
دل میرے توں آہیں اٹھن نیر اکھیاں توں وگے
ایہہ سارے دیاں مرغاں وانگوں دانے چگن والے
نیلے چھت دل مار اڈاری نہیں اے اڈن والے
مکتب دے استاد اساڈے ہوئے انھے بولے
کوئی گل نہ دسن سچ دی مر گئے کی کوئی بولے
افرنگیاں دی اگ نے سب دی ہر شئے پھوک جلائی
دنیا ساری دوزخ وانگوں اہناں آن بنائی
مومن بندہ موت دیاں نہ رمزاں ٹھیک پچھانے
اللہ باہجھ نہ غالب کوئی دل اس دا نہ جانے
سینے دے وچ ایس سببوں دل اہدا اے مویا
کھاون پیون باہجھ نہ جانے کی پایا کی کھویا
سو سو منتاں کر کرا اپنے ٹہڈ وچ روٹی پائے
اک روٹی دے کارن جی جی ہاں ہاں کردا جائے

افرنگیاں توں جا خریدے لات منات ٹیارے
مومن ہو کے کافراں والے اندیشے نیں سارے

قم باذنی آکھ حبیبا اکرا ہناں نوں زندہ
اللہ ہو تھیں دل اہناں دے ہو جاون تابندہ

مغرب والیاں دے جادو تھیں ہو گئے درماندے
افرنگی بے ضربوں حربوں سانوں مارن آندے

توں قریش عرب دا مولا جام اہناں دے پھنّے
اللہ ہو توں مست اک بندہ کھہل اساڈے بنّے

تاں ایہہ مسلماں اک واری فیر اپنے ول تکّے
اپنا آپ پچھانے اپنا سر اُچّا کر سکّے

اک واری اے شاہ سوارا اساں ول موڑ مہاراں
حرف میرے آسان نہ بولن کیونکر عرض گزاراں

آرزواں نیں دل دے اندر جو نہ حرف پچھانن
شوق کدے محکوم ادب نہ ہووے سارے جانن

ایہہ آکھے لب کھول دلاندے درد دلاں دے پھولو
اوہ آکھے اکھ کھول نہ ایتھے ہووے ادب نہ بولو

چارے طرفاں پھون حبیبا تیرے چار دوالے
اِک نگاہ کر دور ہو جاون ایہہ منہ دے دن کالے

میرا ذکر تے فکر توئی ایں محکم عرفان توں ای
میری کشتی دریا توں ای میرا طوفان توں ای
مویا ماریا ہرن دسیواں حالوں زار نمانا
دنیا اندر میرے کارن کسے نہ تنیا تانا
مینوں دسن حرم پناہ دا تیریاں سوہنیاں گلیاں
دل دے اندر رکھ امیداں میں تیرے ول چلیاں
سینے وچوں اوہ آوازاں کیکن کڈھ لیا واں
جس اک ساہ توں پھل کھڑن تے باغ بہار وکھاواں
میرے راگ رگاں دے اندر ٹٹ گئے نے سارے
دل وچہ شعلے بجھ گئے نے باہر آون توں ہارے
سوز جگر دا جان مری وچ کجھ باقی نہ رہیا
دل وچ لطف قرآن پڑھن داوی ہن ہو گیا بہیا
اوہ رونا جو سوز سببوں دل وچہ نہ سمیوے
کد توڑی وچہ سینے میرے نال آرام اوہ تھیوے
اوہدے کارن لمی چوڑی اک دنیا میں چاہواں
نوں اسماناں دی وسعت وچ اٹھ کے رلایاواں
کی آکھاں اک درد انوکھا تن من وچ سمایا
تیری اک نگاہ جیبا دارو اس دا آیا

جان نمانی میری ایس ہوا دا بھار نہ چائے
بدبو تلخ مشام میرے نوں ہرگز ذرا نہ بھائے
میں درماندہ عاجز بندہ کم کوئی نہ ہووے
بالاں ہار میں رو واں تھاں روگ دلے نوں کھووے
کوڑی تلخ دوائیں ویکھاں شکر وچہ ملائی
ہنہ کھٹ کے پیا ہے میرا چارہ گر ہن بھائی
میں بصیری وانگ ہن منگاں تیرے توں خوشحالی
تاں اوہ دل فر مڑ کے آون اپنے دو جگ دے والی
عاصیاں او گنہاراں اوتے تیرا کرم زیادہ
بخشش تیری جیوں ماں پُتر کاں رکھے آمادہ
شب پرستاں نال میں رکھاں ہر دم عزم لڑائی
تیل میرے پا دیوے اندر تاں دیوے رشنائی
اے تیرے توں جگ دے اندر نویاں نت بہاراں
اک نگاہ دامیں سوالی جان تیرے توں واراں
خود تو جانیں تن دی عظمت بس اک من توں ہووے
محبوباں دے پر تو توں ای تن خوش من توں ہووے (رومی)
غیر اللہ دے کولوں ملیتھوں آس نہ ٹالی جاوے
یاں مینوں شمشیر بنا دے یاں کلید بنا دے

دین سیانن اندر میری نکر چالاک زیادہ
پیر کردار سنوارن ول رہی مٹی صرف آمادہ
میرے پیشے نوں محبوبا تیز زیادہ کردے
کو مکن نالوں محنت چوکھی دسے وچ نظر دے
موہن ہال مَیں من اپنے دا کافر بیں مَیں آیا
اپنی سان تے لا دے میں کوئی بدگوہر نہیں آیا
بھانویں عمر میری دی کھیتی بے حاصل ہے آئی
چھوٹی جیہی اک چیز ہے دل جو تن اندر مَیں پائی
لوکاں کولوں سینے اندر مَیں چھپا کے رکھاں
سم تیرے شبدیز دا آقا میں اوہدے تے تکاں
مَیں اوہ بندہ جس نوں مال متاع نہ وار اکھائے
بے حضوری توں اسے چنگا اوہ بندہ مر جائے
تیرے کولوں کرداں ڈیرے دل سوز عرب دا پایا
مینوں کول بلا اے آقا رکھ میرے تے سایا
بندہ عاجز لالے وانگوں داغ رکھے وچ سینے
میرے غم دی سار نہ رکھن میرے یار نگینے
مَیں بندہ جو وچ نجلی وانگوں روواں رولا پاواں
اوتورتی رو رو واں رو رو اپنی جان منجاواں

میں جنگل وچ سلگاں کلا جیوں سلگے اگ بجھی
قافلے والے لد گئے نے پئی سلگے اگ گجھی
اس دنیا دے اندر آ تا کھلیاں دسن فضاواں
میں اڈیکاں قافلے والے اچیاں کر کے باہواں
ہجر فراقاں اندر میری جان نمانی رووے
آہیں دل تھیں اٹھن مولا کی ہووے کی ہووے

تمام شد

احمد حسین احمد

۲۳ - ۸ - ۱۹۸۶ء